

Ойрот.

2-40.

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц. 1934 г.

Акт № 674

Ojrot oblastың 1934 ғыlda өtkyрer agro- ezileri

Partija la vaşkarudың aş vudip сығарып җарандыраг kereginde turguskan zadacazып, vaza „kolhoztorды vol'şevikterdin, kolhozсыларды deze argalu eder“ degen lozungты кыјалта җокко өtkyрip, 1934 ғыlda Ojrot oblast' icinde җалаң iş аајынса, мындыј agroezilerdi өtkyрter etken:

1. Toolu edip, кемҗip берген җерly vastra kolhoztorдо җyzin yrendi seleştirip cacar eder.

2. Karyндorдо, sovhoztorдо, gosudarstvoның hozjajstvolu organizatsijalarында җyzin yrenderdi seliştirip cacарып өtkyрген, vaza өtkyрylip turgan volzo, yrenderdi seliştirip cacарына алынган planga keliştirbeј, seliştirip yren cacарына көсөрin toktodor.

3. Kardy salkыnga apartraj җерinde tudar evin, Elikmanar, Ulagan, Koş-Agac, Ongudaj, Şevalin, vaza Koksа- Oozының ајмактарында, кыјалта җок edip өtkyрer. Ojro-Turanың, Coјдың vaza Turacактың ајмактарында salkып la көcyрer җерlerinde kar tudar evin өtkyрer. Kardy җерinde tudar evi manakaj turguzatанында volp җat, оны өмөлөр сығваалдап, камыштап salamnaң eder, ol emeze kyn kuzыk manakaj volзып dep, kyn kuzыkты sungadaј cасыр-koјor. Manakajlardы җergeliştirire turguzыp kondurarda voјы voјына ortozы 4-п 8 metrge җetre eder, җergelezip turar ortozып deze 20-п 30 metrge җetre eder (bir ga җerde 70-80 manakaj eder). Ondыј işti җenil ep аајынса өtkyрејin deze, җadagan kralarga сығваалдар таштаар volzo, kardyң voјып кылаңдada kyреer de volzo, кем җок. Kardy көcyрtpeј tudajып degeniniң төs eezizi ucastokтың vastra җерinde kazы тыңej җуулып turзып degeninde volp җat. Kardy syreteni tuza ordына teskeri voloton kereginde җакылта azra toktodыp salar. Suaktarлу алдында adalgan altы ајмактarda җas bazалыp, җer кыртзы erip keler аајынса, olordың vuzulганып җазар salar ucurlu. Sugarar өјi deze өзөр kul'turalардың kојулапныp, vaza savы сығыp keler алдында volor kerek.

4. Par tartarы, agroezilerinиң viryyzi volp, сыкты көptөdө җуур kereginde, ot өлөң lө җenizip turar ucun, vaza җaskы işti astadыp turar ucun erte өјinde җы аштарды cаккан kijninde, aprel' ајдың 15-ci kynin өtkyрbeј, par tartar işti vozodыp vudirer kerek. Par terenиң 18 st. edip apel' le majda tartar, җe onдыј da volzo, tartkan җer кыртзы ystyne saj таş, sarы balkaş kodорып сыкpазып dep syreten. Pardy aru tudar kerek. Parlagan

АНВ. № 254

çerinde ot öləң сьгьр kelgen volzo, онь 5-8 sm. кьртьштaj syrip ijeten-ol emeze kol la авьлдар турар. Казь çerдиң одь ak öləң volzo, онь 10-12 sm-ge terendede syrip tartar (ондъj tereңi tazьl өзөр kemi volьр çat), мьньң kijninde тьрмууштавajan. Кьртьзь kurgagan kijninde (6-8 kunge) syrekej вьзунлар тьрмууштаар. Тазьлдардь ваstra çуур alala өртөр salar, оной арь вu çerлерди 20 sm. edip, katap syrip salar.

Erte cackan çьl aštardьң kijninde eң vaštarkьzьnda tereң өзөр tazьldu molocaj, кьньргьш ot öləndь çerлерди syrip tartar, tereңin 18-20 sm. eder, оньң kijninde тьрмууштаар ol emeze tazьлдардь sraңaj çok edip ištökyrer. Bek tazьldu ot öləң lө çeңizerde, diskovьj çepselder le ištenerin toktodьр salar (tam ot öləңdi көртөдip çat). Казь çaңь vьdьyn çerлерди, vaza uzakka кьралавaj taštagan çerди кьньргьш la ak öləң, ot öləңi çok volzo, tereңin 18 sm. edip tartьр syrer, kijninde тургуза la diskovьj çep-sel-le çөң сьньна 2-3 is edip тьрмууштаар.

Parlardьң ne-le çьzьynin syrgende çөңdi çьzin çуур aңtarьр турar korpusньj деп saldalar la syrer kerek, ондъj saldada kezер вьсактu volzo, çakшь volor edi.

5. Kьs өjinde syrip tartarьн vьtken aštь çуур is le kozo vaštap, sentjavr'дьң 15-ci kьnine vozodьр salar edip išteer. Kьskide syrip tartarda, aldьndagь taštarьn-la sarь valkazьн ystьne сьгарvaj, tereңin 18 sm. eder. Kьskide syrip tartarьн, korpusньj saldalar la syrer. Kьskide syrip tartarь оо koštöj par veletegeni eң çaаn ucurlu volьр çat, ol yc tuzalu nemege vaštajt: ськть көртөдө çуujt, ot öləң lө çeңizet, ças izin astadat, мьньң kereginde oblastьң icinde vastra yrendeer çerivistin 50 prots. kьskide кьjalta çokko syrip tartar etken.

Аçаарu: Kezik kolxozторьвььста pardь çarandьгьр išteer өнөтөjin etken çepselder, kul'tivatarlar, kul'turnьj saldalar, diskovьj тьрмууштар, онөң до өскө çepselderi çok volgon kereginde, воjьнда var çepselder le ištenerge kelizet: tegin тьрмууштьң ystine uur volзьн деп, оньң ystьne uur neme salar kerek.

6. Ças өjinde çalaңga ištenerge сьгар eви tavьlza la кьра syrerin, ertelep vaštaar kerek. Terendede syrerin 18 sm. eder, çe ондъj da volzo, kьskidegizine тыңejleštirip турar ucurlu (çer кьртьш aldьndagь taštь, sarь valkaštь ystьne) kodorьр сьгара syrbes kerek. Çaskьda кьра syrerin yrendeep cacar išt le çava 10-12 kunge vozodьр salar ucurlu.

7. Ne le var tegin yrendi кьjalta çokko sortogon, vaza çerinde çarandьrtkan yrenderge tolyštьrarьн өtkyrer. Toluštьrarьн aštь sogьр vozogon lo kijninde, aštь yleštirgelekten ozo тургуза la өtkyrer. Blgap sortovogon aštь la yrendeerin toktodьр salar. Yrenniң hozjajstvogo çaraарь 80 prots. төмөн volzo, онь la кьра yrendetpes. Yren aštьң hozjajstvogo çaraарьн šinziler көргөн kijninde, онь кьjalta çokko korondop турar. Yren korondop, koron lo ištениp, taskap kalgan spetsialist ulustar azra өtkyrer ucurlu. Kurgak aajьnca korondoor evine мьндьj normalar temdektelip турь: bir tonna yrengе preparadь AB volzo, 1-1,5 kgr., bir tonna yrengе көмүг кьскьльм çes-le volzo, 1. 5-3 kgr. Мьндьj preparatar la yrendi cacar

тъпац 3-4 ај озо корондоор керек. Суулар, сыктадыр корондоор евине корон нормазь, аңадала сулага, арбага, ваза тараанга бир тона уренге чаьм шили 40 протс. формалинди 7 $\frac{1}{2}$ bedrek сууга сејер едип темдектелип рчат. Уренди формалин ле корондоотоньн сасар алдында бир коноктоң озо өткүрер керек.

8. Овлазъвьс ицинде, бир га çerде, уренге сасылар урениң нормазь мындыж воьлр, темдектелип çat: (вуудайга 1,3 тsent., сулага 1,45, арбага 1,45, агъшка 1,3, тараанга 0,3, мыркак аштarga 1,2, кыдеге 0,6, кендирге 0,8, тазьында аштулarga 0,2, silosko 0,5 ucunda картошкого 12 тsenter) бу нормалар деже чьмзак кул'тuralардың урендерине вуудайлarga бутkil ле воьлпньн соңь 95 протс. бололо, устыне, ерте өјинде, рјадовой сејалкalar-la парга да кыскиде веletegen çerге уренделип, сыгыр өзөри 95 протс. болзо, кьјьр воьвос норма воьлр çat, че өске ваstra ucuraldarda, ваза өске кул'тuralarga ајмактар çerинде казы ла колхозтордың туш вазына çer кьртъзынаң көрө, онь канайда чарандьлар иштегенине, срок өјинең, канайда ертер урендееринең, урениң хозјайствого чараарьнаң, çer кьртъзь от өлөңгө вастыганьнаң көрө сасар урендериниң нормаларьн келиштирип тургусьн, че кандьј да болзо, ваstra oblastka орто кемчы еткен нормадан тузыувей де өзип вудерин којулатпaska көптөтпөј де кичеензин, оноң вашка олордың казызь да аш вудерин төмөндөдип салар.

Часкьда сырип тарткан от өлөңдү çerге урени чала төмөндөј сыгар волгозын, че уренди ерте өјинде сакканда, сасар урениң нормазьн 10-20 протс. едип көптөдип урендејтен.

Урен сасар алдында сејалкalarдың урен сасар нормаларьн сенер көрөр керек, көргүзип темдектеген нормаларга келиштирип салар керек. Сејалкalarдың кьра урендеер тузында урен салар нормазьн, сенер көрөрин токтодьр салатан. Сејалка иш тузунда нормалар уренди канча кирелу сасыр турганьн кунуң зайьн сенер, көрүп турар керек. Сејалкalarды еки селишту едип тузаланар учурлу. Тунде кьра урендеерин токтодьр салар керек.

9. Сырекеј ерте аш сасарьн, өнөтөјин оо анылар салган, от өлөңнөң ару парлардың ваза кыскиде сырип тартканың ең чакшь ucastkalarda өткүрер керек. Кар кајьлза, тургуза ла кол ла урендеп сасар. Кьра урендеерин балкаш тузунда (сыјмар урен көмвөс керегинде), орој өјинде кургар калган тузында токтодьр салар. Урендегенин тьрмууштар көмөрин, сырилген çer кьртъзь сыјмалвас воьлр, еви тавьлган тушта, уур тьрмууштар ла тьрмап турар.

10. Кол ла урендеп сакканьн, чалаңа сыгар еви тавьлган ла болзо, 2-3 конокко парларды да кыскиде сырип тартканын тьрмууштар салар. Ucastkalarдың çerи сындыжьр калган болзо, урендеп сасар алдында кул'тивизация (чакшь чьмзادا иштеерин) өткүрип, ваза тьрмууштар салар керек.

Сьндыжьр, от өлөңи көптөгөн пардың, ваза кыскиде сырип тарткан ucastkalarды тереңин 10-12 см. едип, катар сырип тартала, тургуза ла тьрмууштар салар. Кьс өјинде дисковьж тьрмууштаванган чань, кызле çer кьртъзь кургар ла келерде тургуза ла чьмзادا кул'тиваторлор ло, оі емезе уур тьрмууштар ла тьрмаар керек. Ару парларда, кыскиде сырген çerлерде аш саларьн, ваза часкьда сырип тарткань ла өске дә иштерин 10-12 кунде ucuna

çetirip vozodьp salar kerek. Ook yrenderdi casьp yrendeerin (turneps, mcrkov, baza-da øskøzin) çaпьs la çergelestirgen çoldu edip cacatan.

11. Агьs la vuudaj çadagan aštardьп çaan ucurluzьп vodoštьpьp, vu çьldьп агьs la vuudaj çadagan kralardьп yreпge vastra kerektyzin агь veri yrevej adaktap salar, olor vyder azьп kandьj øskø kerekke sadarьп toktodьp salar, onøп øskø vu kul'turalьga tekьsì kelìštìrer agroezìlerineп øskø mьndьj ezìler turgьzar: eki katap syrerin, ol emeze parlardь syrekej çarandьra išteerin, aš salьp vaštaarьnaç 20 konoktoп oroç etpes eder kerek. Parlap çazagan çerler, агь veri кььs çoktoп ot ølønnoç arulalьp kalar ucurlu. Кьjalta çokko rjadovoj sejalkalar la yren cacarь avgust aždьп 15-20 kynderineп øtpøс kerek. Yrender çacar ištìп øji 4-6 kyneп øtpøzin.

12. Yrender çackan aštardьп izin mьndьj edip temdekteer: I) Ucastkalarda kardь salkьпga ucurtpas edip ištegeni var volzo, kardьп kajьlpьp vaštalgan øjinde, kardь ucurtpaj tutkan manakajlardьп materialdatьп (сьbvaaldardь, sçiterdi baza olorgo tynejlerin) øskø çerge çuup salar; II) Çadagan çackan kьralarda toš tonьp, кьртьštalganьp var volzo, uur syurtkešter le, øskø de uur çepselder le oodьp çok eder; III) Andьj ok neme көp çьlda øzøр øløndørdin, baza çadagan salgan kьralarda tavьlpьp sьgar volzo, vaštap la кьra çalaпьna sьgar øjinde olordь çenildej tьrtmuuštap salar; IV) Tøс aštar yrender salgan çerlerde ot øløn var volzo, kul'turnьj rastenijalardьп tyrylip, øzip sьgar aldьnda, кьjalta çokko, odor turar. Aštardьп ot øløniniç vastrazьп tazьbь la çava çaпьs la kol lo odoor ucurlu. Odor çulgan ot øløndørdi кьra çalaпьnaç bьadьp kurgadala, ørtøр salar ucurlu. Саркь la ot ølønди kezetenin toktodьp salar. Tьп øskøn ot ølønды ucastkalarдь vaštapkьzьпьп kijninde 7-10 kyneп vazьnda екinci katap odop salar; V) Кьra ortoзьnda agandardьп øskøn ot øløndørin cecektegelek aldьnda calьbь la kezip salar; VI) Ezily øjinde odoor kereginde, коju ськарьп sьjuda çularьпьп, sьjuktalganьna көzьp oturguzarьпьп, tarьgan kul'turalardьп yrendegeniniç ortoзьп sьmzada syrip, øløn çøр çok edip çajьna tudar kerek; VII) Oblast' icinde, ødip turgan çьlda cenelte øtkyrip, çer çarandьrar kereginde øtøk lø kyldi tuzalanarьп mьndьj ezily edip øtkyurer: a) øtøkti sraпaj çьbьdala, tartьp кьraa salar, ancadala salamдь ciride çьbьdala, salar kerek; b) onь кьraa кьsьkьda tazьp, çaanada volcoktop. bir ga çerge bir eki volcoktop salar. Ødip turgan çьlda kendirdiç bir ga çerine 40 tonna øtøktøр turar edip øtkyurer, çetkildej çaпьrtьp çarandьrar dep aš salar çerler le parlagan 35 40 tonnoç øtøk salar, cokøn øtøkti tazьp, çarandьpьp çaпьrtar ucastkalarга tendej cacala, ol ok kynde syrip salar; g) tereпin 18-20 sm. edip øtøkti көmø syrip tartar, çe onдь da volzo, çer кьртьzьпьп aajьпca көmøг (uur çerinde tajьzada, çenil volzo, tereңdede eder). Көmø syrip tartarьп degin saldalar syrer.

Tazьbьnda aštularдьп, baza kartoškonьп çerin çarandьrar edip, bir ga çerge kyldi 6-8 tsenterden salar. Kyl deze syrekej kurgak volor ucurlu. Kartoško lo tazьbьnda aštularдьп aldьna salarьп kyldi salkьп çok, kurgak kynderde išteer.

Kyldi malaa salajın degende, ekinci katap syrer aldında, ol emeze syrip tartkan çerdin ыstyne ыrmuуштаar aldında salar.

13. Bytken aştı kolgo ıuur tuzunda, tögylip ıybıvazın degen ıeıyzi aajınca mındıj neme ıtkyrer: I) aştı kezip ıuur ıtji deze, onıd ызыр kelgen ыdyzi bosko ıtıdy volıp kelgende, taldap kezer (turguza la ызыр turar ucastkalarda ıtkyrer); II) Kezer ıtııı ıtj mındıj volor ucurlu: ыuudajga 8-10 kыn, sulaga la arvaga 5-7 kыn, taraanga deze 3-5 kыn. Bastra aştardııı ıuur izin 15-17 kыnge ыozodıp salar ucurlu; III) Bastra maşınalarda tögylip turar aşt ыrenin tudar neme turguzar dep, ıakılp ıat; IV) ыuudaj, arыş, sula, arva degen tıs aştardı keskende, snoptorın kыjalta ıokko ыuular turar ucurlu; V) Aşt saların la sogorın kesken kijninde 6 kыn ıt-kendı ыaştaar. Aşt salar ıtıı le as kezetenin bir ıtjinde ıtkyretenin, salıp ıokkon aştı 10-12 kыn ıtken kijninde sogorgo kelişkidij volızın dep ыodıstra ıtkyrer kerek, ıe ondıj da volzo, ıetre kurgar, kakşavagan aştı cogorgo ıarabas dep toktodıp turar ucurlu; VI) ıybıjıp tışken ыaştı kılga aştardı ıuurın, mınajda ezilegen: a) snop ыuular tuzunda, kыjalta ıokko kol ыrmuуş la ıuur turar; ы) aştı cogıp salarga tartarda, onojdo-ok kol ыrmuуş la ıuur turar; ы) aştı cogıp salar ıerine, aşt sogor maşınalarga tartkan kijninde, ıybıjıp tışkenin at ыrmuуızınıı tışterin, keden-le ıtıp salala, ыrmuуştar ıuur.

14. Işke ıartıgын ıetirer nemelerdi: taştardı, ыudaktardı, agaştardı, ıybıvaldardı, ıygılgan agaştardı, iş ыaştaar aldında ıuur, arular salar. Kyskide deze aşt kolgo kijdirip, ıyk le ıer kыrtыз tongolokto, kыra ıerindegi tıneşterdiıı ыastrazın kodoror, ыaза kыраныı ıaskыda arlavagan taştarın, ыaза ıtke dı kыраны ıın işteerine arşamık edip turgan, ıaskыda arlanvagan volzo, arulaar kerek.

Bastra ajmaktar ыu agroezilerin, kolxoztor lo taıınaı ıatkan sektor ortozında ıajымdaj, ıartap bildirter ucurlu, onıd aajınca ajmaktыı tıs ıerinde, ıurtsovetterde, onojdo ok kolxoztordo agroezilerin ıyrim iş aajınca ıtkyrer kereginde, karuuna turar ulustardı ıygartıp tudıp salar ucurlu. Agroezilerin ıtkyrerin sotsial evi-le, sotsial mırej-le, mergencil edip, ыaза onod do ıtke ep ıolь la tızıp, izin ыaştap ıtkyrer ucurlu.

Kazы ulus kolxoztordo, taıınaı ıadымdu sektor ortozında ыu agroezilerdi ıtkyrip turgan tuzunda tutagын ıetirip, onıd ıolın ыektıp turgan volzo, olordı karuzыna turar edip ıargaa ыerer.

Oblastın ıer ыaşkaruzыныı Zavedыvajuşciezi Karjugin.

Özör nemelerdiıı sektorыныı Zavedыvajuşciezi P. Popolzunov.

26 180=

Ойрот.
240

На Ойротском языке.

„Агроправила по Ойротской области“

Перевод Ильгеева А. С.

1-700199

Формат бумаги А-5. Наряд № 326, тираж 1000, облито 1045.
Г. Ойрот-Тура, типогр. им. Клары Цеткин, филиал ОГИЗа.